

УДК 332:314.3

Горбань С.Ф.

канд. техн. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ФАКТОРИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Відновлення економіки України після масштабної кризи, спричиненої повномасштабною війною, є одним із найскладніших викликів сучасності. Це визначає не лише майбутнє добробуту громадян, а й стійкість держави, її здатність інтегруватися до європейського простору та забезпечити безпеку національних інтересів.

Актуальність теми обумовлена масштабом руйнувань інфраструктури, втратами людського капіталу, структурними дисбалансами, а також міжнародною підтримкою, яку отримує Україна. Відновлення економіки потребує синергії зусиль держави, бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. У цьому контексті особливого значення набувають такі фактори, як міжнародна допомога, інвестиції, структурні реформи, розвиток малого і середнього бізнесу (МСБ), інновації, цифровізація, енергетична безпека та людський капітал.

Міжнародна допомога є фундаментальним чинником забезпечення стабільності України. Програма МВФ орієнтована на реалізацію виваженої фінансової політики, посилення мобілізації доходів, забезпечення цінової стабільності, збереження фінансової стійкості та проведення структурних реформ, зокрема у сфері податкового адміністрування, протидії корупції та розвитку фінансової інфраструктури. Світовий банк продовжує реалізацію проекту PEACE in Ukraine, який з червня 2022 року акумулював понад 51,7 млрд дол. на підтримку основних державних функцій, соціальних виплат, пенсій та програм захисту вразливих груп. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) надає гранти для підтримки енергетичного сектору, зокрема 85 млн євро для закупівлі газу, що дозволяє компенсувати втрати власного видобутку через російські атаки [1].

Європейський Союз залишається найбільшим донором фінансової підтримки України. Фінансування здійснюється через запозичення ЄС на міжнародних ринках капіталу, а повернення позики передбачене лише після виплати росією репарацій. Окрім цього, ЄС виділив 920 млн євро на зимовий план для забезпечення стабільного постачання електроенергії, ремонт і

модернізацію електромереж, а також додаткові 100 млн євро на підтримку енергосектора.

Отже, міжнародна допомога є критичною для забезпечення макрофінансової стабільності, фінансування соціальних програм, підтримки енергетичного сектору та реалізації структурних реформ. Її ефективність залежить від прозорості, координації та виконання умов, пов'язаних із реформами.

Для України важливим джерелом фінансування є прямі іноземні інвестиції, але головними бар'єрами для зростання прямих іноземних інвестицій залишаються безпекові ризики, недостатня передбачуваність регуляторного середовища, проблеми з верховенством права та захистом прав інвесторів. Для стимулювання інвестиційного потоку необхідно створити прозорі та передбачувані умови для бізнесу, розвивати механізми страхування воєнних ризиків, модернізувати інфраструктуру та забезпечити ефективну судову систему. Проведення структурних реформ є ключовою умовою для отримання міжнародної підтримки, залучення інвестицій та забезпечення сталого економічного зростання. Від швидкості та якості реформ залежить довіра партнерів і бізнесу.

Малий і середній бізнес стає драйвером відновлення економіки, особливо у сферах будівництва, локального виробництва, енергоефективних рішень, переробки, логістики та цифрових сервісів. В умовах війни та дефіциту капіталу МСБ демонструє гнучкість, здатність швидко адаптуватися до нових потреб ринку, працювати з грантовим фінансуванням та державними програмами підтримки. Сьогодні діють численні грантові програми для МСБ: «Доступні кредити 5-7-9%», гранти для аграріїв, стартапів, жінок-підприємців, ветеранів, ВПО, інноваційних проєктів, а також програми компенсації витрат на модернізацію, навчання та цифровізацію бізнесу [2]. Особлива увага приділяється підтримці бізнесу у прифронтових регіонах, розвитку переробки, впровадженню енергоефективних технологій. ЄС відкрив для України програму «Єдиний ринок», що сприяє доступу МСБ до ринків, підтримці інтернаціоналізації, впровадженню стандартів якості та екології.

У 2026 році Україна впроваджує першу державну інфраструктуру для прямих іноземних інвестицій, розвиває проєкти з автоматизації державних сервісів, електронного правосуддя, адміністрування податків, цифрового моніторингу та антикорупційних інструментів. ЄС виділяє 10 млн євро на розвиток цифрових сервісів, фінансує українські хаби у межах програми «Цифрова Європа», підтримує цифровізацію транскордонних послуг, впровадження нових правил управління даними.

Отже, чином, цифровізація державних послуг підвищує ефективність функціонування публічного управління, спрощує доступ громадян до

адміністративних сервісів та зменшує рівень бюрократії. Вона сприяє прозорості діяльності органів влади, знижує корупційні ризики та забезпечує швидкість обробки запитів. Крім того, впровадження цифрових технологій дозволяє оптимізувати витрати ресурсів, покращує якість надання послуг і підвищує рівень довіри громадян до державних інституцій.

Енергетична безпека визначається як питання національної безпеки. Україна має забезпечити стійкість енергосистеми, модернізацію мереж, розвиток відновлюваних джерел енергії та інтеграцію з європейським енергетичним ринком. За час війни Україна втратила понад 5,2 ГВт відновлюваних та гідроенергуючих потужностей. Для забезпечення енергетичної безпеки необхідно спорудити понад 55 ГВт нових потужностей, з яких найбільша частка припадає на сонячну та вітрову енергетику. Загальна вартість «зеленої» відбудови оцінюється у 43,9 млрд дол. ЄБРР, Світовий банк та інші інституції надають кредитні лінії, гарантії та гранти для фінансування відновлення енергетики, модернізації інфраструктури, впровадження енергоефективних рішень. Таким чином, енергетична безпека та модернізація інфраструктури є ключовими для стійкості економіки, інтеграції з ЄС та забезпечення конкурентоспроможності.

Демографічна криза в Україні та структура ринку праці також впливають на економічний розвиток держави, зокрема на рівень зайнятості, продуктивність праці та формування людського капіталу. У 2025 році на 10,7 млн працюючих припадає 10,2 млн пенсіонерів, 4,6 млн ВПО, 3,6 млн осіб з інвалідністю та 1,7 млн ветеранів. Це створює значне навантаження на систему соціального захисту та бюджет. Кількість працевлаштованих зменшилась на 1,3 млн з 2021 року, а соціальні фонди тимчасово отримують надходження за рахунок зарплат військових [3].

У 2026 році уряд готує пакет структурних реформ: новий Трудовий кодекс, пенсійну реформу, оновлену методологію розрахунку прожиткового мінімуму, розширення програм перекваліфікації та працевлаштування ветеранів, підтримку інтеграції ВПО, розвиток системи соціальних послуг та підтримку сімей з дітьми. Лише 21,8% ветеранів, які подали заявки до Державної служби зайнятості, працевлаштувались у 2025 році. Основними бар'єрами є недостатня адаптація робочих місць, обмежена готовність роботодавців до психологічної підтримки, потреба у перекваліфікації та гнучких формах зайнятості. Отже, людський капітал є стратегічним ресурсом для відновлення. Його розвиток вимагає інвестицій в освіту, реформи ринку праці, підтримки вразливих груп та створення умов для повернення і інтеграції українців.

Пенсійна система також потребує уніфікації, підвищення адекватності виплат, переходу до професійних схем, автоматизації обліку, інтеграції реєстрів для контролю виплат. Середня пенсія у 2025 році становить 104 дол.,

мінімальна - 57 дол., що менше фактичного прожиткового мінімуму. 27,6% пенсіонерів змушені продовжувати працювати. Соціальний захист є важливим елементом економічної стійкості, підтримки споживчого попиту та збереження людського капіталу [4].

Таким чином, відновлення економіки України у посткризовий період є комплексним і багатовимірним процесом, що потребує узгоджених дій держави, бізнесу та міжнародних партнерів. Ключову роль у забезпеченні макрофінансової стабільності відіграє міжнародна допомога, яка дозволяє підтримувати соціальну сферу, енергетику та реалізацію реформ. Водночас довгострокове економічне зростання неможливе без залучення інвестицій, проведення структурних реформ та створення прозорого і передбачуваного бізнес-середовища. Особливого значення набуває розвиток малого і середнього бізнесу як основи економічної стійкості, зайнятості та інновацій. Важливими драйверами відновлення є цифровізація державного управління, та забезпечення енергетичної безпеки. Ці напрями сприяють підвищенню ефективності економіки, її конкурентоспроможності та інтеграції до європейського простору. Разом із тим суттєвими викликами залишаються демографічна криза, дисбаланси на ринку праці та значне навантаження на систему соціального захисту. Це підкреслює необхідність інвестування у людський капітал, реформування соціальної та пенсійної системи, а також створення умов для повернення та інтеграції населення.

Отже, успішне відновлення економіки України можливе за умови поєднання міжнародної підтримки, внутрішніх реформ, розвитку інновацій та ефективного використання людського потенціалу, що в сукупності забезпечить стійке економічне зростання та європейську інтеграцію держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. European Bank for Reconstruction and Development. EBRD strengthens Ukraine's energy security with €85 million grant. URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2026/ebrd-strengthens-ukraine-s-energy-security-with--85-million-gran.html> (дата звернення: 01.04.2026)
2. Перелік програм грантової підтримки бізнесу в Україні. URL: <https://bilolucka-gromada.gov.ua/perelik-program-grantiv-iniciativ-pidtrimki-biznesu-aktualnih-u-listopadi-2024-roku-10-55-58-05-11-2024/> (дата звернення: 01.04.2026).
3. Міністерство економіки України. Ринок праці та зайнятість в умовах воєнного стану. URL: <https://me.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2026).
4. Пенсійний фонд України. Статистичні дані щодо пенсійного забезпечення. URL: <https://www.pfu.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2026).